

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

UKA2024/7

24.09.24.

Peter Olsen

2025-imut aningaasanut inatsisissatut siunnersuut.

Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoq

Oqaaseqaat:

Naalakkersuisut sinnerlugit 2025-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuutaannut, aningaasanut naalakkersuisup saqqummiussaanut pissanganartumut soqutiginarumullu qujanarujussuaq.

Nunatsinni, nunarsuortalumi sinnerani pissutsit assigiinngitsorpassuit imaannaanngitsorpassuillu atugarilersimasavut, aqqusaartagalersimasuvullu tamaasa ataatsimut eqqarsaatigalutigit, takorloorsinnaavarput aningaasanut inatsisissamik suliaqarneq, naammassinninniarnaq oqimaaqatigiissariniarnerlu qanoq pikkunartigalunilu imaannaanngitsigisinnaanera.

Pingaartumik kikkut tamarmik iluarisimaarsinnaasaannik naammagisimaarsinnaasaannillu suliaqarusukkaluarnerup naammassisaqarusukkaluarnerulluni aqqani ilungersuuteqartuulluni.

Kisianni soorunami politikkimik suliaqartup misilittagartuullu kialluunniit nalunngilaa tamanna piviusorsioruunngitsoq aamma naammassineqarsinnaanngitsoq. Kikkut tamat iluarisaannik kissaataannillu angusaqartoqartoqarlunilu naammassinnittoqarsinnaasoq.

Angajoqqaat meeqqaminnik annertuumik sumiginnaanerat. Meeqqat ulloq unnuarlu angerlasimaffinnut inissinneqartarnerat. Imigassamik ikiaroorartumillu atornerluinerup nalinginnaavallaaleriartorsimanera. Inuit innarluutilitta akornannit, inuillu timikkut tarnimikku napparsimasut pitsaanerpaamik atugassaqalernissaminnik qinnuteqarnerat suaartarnerallu. Peqqinnissaqarfik ajalusuulersoq. Nioqqutissat, ulluinnarnilu inuuniarnerup akisuallaarnerujussuanik innuttaasut suaartarnerat. Inissiat oquttut aserfallattullu. Utoqqartatta ulluinnarni atukkaminnik oqilisaaffigineqarusukkaluarnerat. Minnerunngitsumillu nunarsuatta sinnerani pissutsit imaannaanngitsut, Ruslandip Ukrainemik tiguaaniarluni sorsunnerata kinguneranik, nioqqutissat

INUIT ATAQATIGIIT INATSISSARTUNI

ulluinnarni pisariaqartitatta, sanaartornermilu atortussiassat sulluunniit tamarnik akitsoraluttuinnarnerat eqqarsaatigalugit takorloorsinnaavarput aningaasanut inatsisissamik suliaqarneq, oqimaaqatigiissariniarnerlu qanoq pikkunartigalunilu imaannaangitsigisinnaanera.

Pissutsit tamakku tamaasa ataatsimut eqqarsaatigissagaanni, taamaakkaluartoq Inuit Ataqatigiinniit isumaqarpugut Naalakkersuisut 2025-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuutaat ajunngitsorpassuarnik pitsaasorpassuarnillu siunertaqarlunilu anguniagaqartoq.

Aningaasanullu inatsisissaq aamma tupinnanngitsumik qulequtserneqarsimavoq “Piujuartitsisumik siuariartorneq aqqissuusseqqinnerillu pisariaqartut isumaginnikkut oqimaaqatigiittut”

Ukiullu siuliinut aqquasaarsimasatsinnut tassalu coronap nalaani nunarsuattalu sinnerani aningaasarsiornikkut ajalusoortoqarneratigut nioqqutissat atortorissaarutillu akitsoraluttuinnarlutillu aningaasat annertuumik nalikillingaatsiarsimanerat eqqarsaatigissagaanni; allaat nunarsuatta ilarujussuani 8-9 % tikillugu aningaasat naleruusinnaasarsimasut aammalu taassuma kingorna Ruslandip Ukrainemut sorsulersulersimanerata kingunerisaanik nioqqutissatigut aammalu sanaartugassatigut akit qaffakkaluinnarsimasut eqqarsaatigissagaanni siunertaq anguniagarlu ajunngilluinnarpoq.

Aningaasanut inatsisissaq 2025-imoortoq aqqutigalugu aammalu attassiinnarnissamik siuariartornissamullu pilersaarut 2-ip atuutilersinneqarneratigut siunissami aningaasarsiornikkut pataajaannerulernissarput anguniarneqarpoq. Takornariaqarnikkut nutaamik aqqissuusseqqinnikkut. Aatsitassarsiornikkut nutaamik aqqissuusseqqinnikkut. Aalisarnikkut nutaamik aqqissuusseqqinnikkut. Nuup eqqaani, Utoqqarmiut Kangerluarsunnguani erngup nukinganik nukissiorfiliortuup annertusarneqarnissaatigut. Qasigiannugit eqqaanni erngup nukinganik nukissiorfiliortuqarneratigut. Ilinniartitaanermut periusissiaq 2024-miit 2030-moortoq aammalu ilinniartitaanermut pilersaarut 2024. Minnerunngitsumillu suliffeqarnermut periusissiaq piariingajalersoq siunissami patajaatsumik aningaasarsiornikkut siuariartornissarput aqqutissiuunniarneqartussanngorpoq.

Taassuma saniatigut naluneqanngitsutut Inuit Ataqatigiit aamma Siumut akornanni akileraartarnermik akitsuusiisarnermillu isumaqatigiittoqarnikuvoq; inatsissarlu ukiaq manna atatatsimiinnitsinni saqqummiunneqartussaassasoq tamatta ilisimalereerunarpurput. Siunissami

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

inissiat pitsaanerusut najoruminarerullu qanoq pilersinneqarsinnaaneri pillugit inatsississatut siunnersuusiortoqarpoq. Soraarnerussutisialinnut inatsimmik naliliineq piaringajalerpoq. Utoqqarnullu inatsisissaq ukiaq manna aamma saqqummiunneqarnissaa naatsersuutigineqarluni.

Ineriartuutissatut siuariartuutissatullu aqutissat qulaani taakkartugarpasuaakka tassaapput taakku, aningaasanut inatsisissamut 2025-imoortumut “Piujuartitsisumik siuariartorneq aaqqissuusseqqinnerillu pisariaqartut isumaginninnikkut oqimaaqatigiittut”-mik qulequtserneqarsimasumut piviusunngortiteqataallutillu tunngavileeqataasussanngortussat.

Taamatut aallarniuteqariarluta, Naalackersuisut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummini 2025-moortumi immikkut pingaartillugit iliuuseqarfiginiagaat Inuit Ataqatigiinniit assut ataatigut issusuumik titarlugu isumaqataaffigalugillu tapersorsatsigit oqaatigissavarput.

Peqqinnissaqarfiup immikkut ittumik ukkanneqarsimannginneratigut peqqinnissaqarfiup iluani ukiuni kingullerni pitsaanngilluinnartumik inissisimasoqalersimanera tunngavigalugu partiit Inuit Ataqatigiit Siumut Naleraq Atassut aamma taamani attaviisup akornanni isumaqatigiissuteqertoqarneratigut kiisami immikkut ittumik ukkanneqartussanngulernera nuannaarutigaarput. Ukiunut sisamanut ukiumut minnerpaamik immikkut itumik 31.6 mio.kr.-nik aningaasaliffigeqqittussanngorparput. Tamatumunna ilanngullugu puijussanngilagut Danskit naalackersuisuisa aamma peqqinnissaqarfitsinnut immikkut ittumik ukiunut sisamanut katillugu 140 mio.kr.-nik tapiissuteqarniarlutik neriorsuuteqarsimanerat. Meerartaarsinnaanngitsut ikiorserneqarnissaannut 8.7 mio.kr.-nit immikkut ittumik aningaasaliissuteqarniarput. Utoqqarnut inatsissaq katillugu 6 mio.kr.-nik aningaasaliiffigisussanngorparput. Tusaannga ukiunut sisamanut katillugu 7.5 mio.kr.-nik amerlanerusunik aningaasaliiffigeqqittussanngorparput. Inunnut innarluutilinnut inuillu innarluutillit peqatigiiffiitut aningaasaleeqqittussanngorluta. Aalisarnermut, ilisimatusarnermut, nunanilu allani sinniisoqarfeqarnikkut nukittorsaaqqissaagut. Spiralilersuisoqarsimaneranut tunngatillugu inuit pisinnaatitaaffiit unioqutitsisoqarsimanersoq misisissorsinnaajumallugu immikkut ittumik aningaasaliissuteqartussanngorluta. Ilinniartut najugaqarfissaannik tassa kollegienik sanaartornissamut aammalu saviminilerinermik ilinniarfiup Nuummiit Sisimiunut nuunneqarnissaanut, sanaartugassallu pilersaarusionneqarnissaanut immikkut ittumik aamma aningaasaliissuteqarniarluta.

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

Minnerunngitsumillu Naalakkersuisoqatigiit Inuit Ataqatigiit aamma Siumut akornanni akileraartarnikkut akitsuusiisarnikkullu iluarsartuusseqqinnissamut isumaqatigiissutigisimasarput aqcutigalugu aningasat 367 mio.kr. nunatta karsianiit innuttaasut kaasarfiinut utertinneqartussanngornerat Inuit Ataqatigiinniit nuannaarutigalutiguloo tulluusimaarutigaarput.

Taamaaliorniarpugullu ilaatigut nunatsinni innuttaasut akornanni naligiinnginnerujussuaq iliuseqarfiginiarlutigu.

Ukiorpassuarnilu tamanna iliuseqarfigineqarsimanngitsoq, tassa kiisami malunnaateqarluartumik iliuseqarfigineqartussanngornera Inuit Ataqatigiinniit nuannaarutigaarput. Naligiinnginnerujussuup akiorneqarnissaa, pisuut piitsullu akornanni assigiinnginnerujussup iliuseqarfigineqarnissaanik ulluinnarnilu inuuniarnerup oqilisaaffigineqarnissaanik qineqqusaarutigisimasatta ukioq nutaamiit aallartittussamik timitalersorneqalertussanngornera Inuit Ataqatigiinniit nuannaarutigaarput.

Aqutsisooqataaffigisatsinnit kiisami naligiinnginnerujussuaq iliuseqarfigineqalerpoq. Pisuut piitsullu akornanni qunnerup annikillisarneqarnissa, ulluinnarnilu inuuniarnerup oqinnerulernissaanik aqcutissiuusseqataasussanngulerpugut. Nuannaarpugut qilanaarpugullu piviusunngortinneqarnissaanut.

Tamannalu pissaaq aqcutissiuusseqataasallunilu naalakkersuisoqatigiit Inuit Ataqatigiit aamma Siumut akornanni akileraartarnermik aaqqissuusseqqinnissamik isumaqatigiissuteqarsimaneratigut, taannalu taaguusersimaavarput “Nunarput Najoruminarnerulersitsigu” Tassanilu attassiinnarnissamut ineriartortitsinissamullu pilersaarut 2-mi aaqqissuusseqqinnissamut sammivik 2-ip atuutilersinneqarnissaa siunertaalluni.

Ullunilu ukunani tulluittuni inatsisissaq akileraartarnermut aaqqissuusseqqinnissamut tunngasoq immikkut ittumik itinerusumik eqqartoqqittussaagatsigu uani sammisatsinni immikkut ittumik eqqartoqqissanngilara. Oqaluserineqarnissaali Inuit Ataqatigiinniit qilanaaralugu utaqqiinnassavarput.

Maanna qiningaaffimmi Inatsisartut ukuiat kingulleq aallartissimalerpoq. Qiningaaffimmi matumani inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit salliutillugillu ataatsimoorussisumik partiit akornanni suleqatigiittarneq misigillagarfigilluarlerparput, ukiumiit ukiumut aningaasanut inatsisilioriaaseq

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

immaqalu anorip sumut ingerlanera aallaavingalugu aalajangersinnaasarnerit innuttaasut pillugit naalakkersuinikkut inuiaqatigiinnullu akisoqisut qimakkiartuaarlugit ingerlaaseqarneq misilittagarileriarlorlutigu. Sulinermi innuttaasut salliutillugit timitalersuinissaq akunnitsinni piuffiqatigiinnitsigut aatsaat pisinnaavoq.

Naggataatigut; Una aningaasanut inatsisissaq 2025-imoortoq aqqutigalugu siunertat iliuuseriniakkallu, inuiaqatigiinnut tamatsinnut annertuumik pitsaasumik ajunngitsunillu siunnuteqarumaartussat Inuit Ataqtigiinniit piareersimavugut peqataaffigissallugu oqaloqataaffigissallugulu. Siunertagut anguniakkagullu amerlasoorpassuit pingaarutilippassuillu inatsisissaq aqqutigalugu piviusunnngortinneqartussanngorpoq.

Taamaattoq Inuit Ataqtigiit erseqqissaatigissavarput imaannngimmat tassa una inatsisissaq aqqutigalugu Inuit Ataqtigiinniit kissaatigisimasagut tamaasa pissarsiarisimallutigit. Taamanngilaq, taamattumik aapasaaniinnginnerani pingajussaaniinnginneratalu akornanni isumaqatigiinniarnissarput oqaloqataanissarpullu qilanaaraarput, minnerunngitsumik eqqumiitsuliornikkut kulturikkut aammalu timersornikkut nukittorsaaqqinnissap tungaatigut, Naalakkersuisunik aammalu partiinik allanik isumaqatigiinniarnissarput qilanaaraarput.

Taamatut tunngavilersuuteqarluta aningaasanut inatsisissap 2025-imoortup aappassaneerseqartinnani aningaasaqarnermut akileraartarnermullu ataatsimiitilialiamut ingerlateqqinneqassaasoq innersuupparput.